

Bättre anpassa kronans värde?

□ I debatten de senaste åren har ofta hävdats att en orsak till den dåliga produktivitet-utvecklingen i den svenska industrin under 1980-talet är de upprepade svenska devalveringarna. Jag menar att det inte är devalveringarna som sådana som har haft denna verkan, utan ett för lågt värde på den svenska kronan. Detta innebär att en devalvering inte skulle påverka produktivitet-utvecklingen negativt om kronans värde är för högt, som nu. Jag menar i stället att produktivitet-utvecklingen då skulle påverkas positivt.

I ett företag med hög lönsamhet tror man sig vara produktiv. Ansträngningarna att öka produktiviteten är inte så stora. I ett företag med dålig lönsamhet är ansträngningarna att öka produktiviteten ytterligt stora. Om man inte lyckas förlorar de anställda sina jobb och aktieägarna delar av sin investering. Om emellertid läget är sådant att man inte tror på framtida långsiktig lönsamhet är ingen beredd att satsa pengar på att öka produktiviteten genom att t ex köpa modernare produktionsutrustning. Man lägger då bara ned olönsamma delar av företagen och gör de rationaliseringsåtgärder som kan göras i mer lönsamma delar med små kapitalinsatser. Moderniseringar

görs inte och därför följer man inte med i konkurrenternas produktivitet-utveckling i andra länder.

Både för hög och för låg lönsamhet leder alltså till låg produktivitet-utveckling. Endast ett jämnt och högt konkurrensstryck på de svenska företagen ger hög produktivitet-utveckling.

En devalvering ökar priserna ett företag kan ta ut för sina produkter utomlands mätt i svenska kronor. Lönsamheten ökar kraftigt. De stora devalveringarna som gjorts i Sverige har lett till att svenska företag pendlat mellan ytterligheterna att inte rationalisera för att lönsamheten är hög och att inte modernisera för att tron på långsiktig framtida lönsamhet saknas. Jag menar att vi genom frekventa anpassningar av kronans värde och/eller mer marknadsmässig lönebildning bör skapa ett jämnt och högt konkurrensstryck på de svenska företagen.

ERLING HELLENÄS

Dagens politik är inte borgerlig

□ Borgerlig politik bygger i hög grad på tron på en marknad där priset bestäms av tillgång och efterfrågan. Lönerna på arbetsmarknaden bestäms i hög grad i en förhandlingsprocess. Parternas möjligheter att via strejk och lockout skada motparten samt deras möjligheter att via media få med sig den allmänna opinionen är starkt lönepåverkande faktorer. I en situation med hög arbetslöshet kan lönerna fortfarande stiga.

Förändringar av reglerna på arbetsmarknaden så att lönerna bestäms mer av tillgång och efterfrågan på arbetskraft skulle givetvis förändra lönerna och därmed många människors situation. Samtidigt skulle detta i dagens situation orsaka en sänkning av den genomsnittliga lönenivån och därmed en stark stimulans av näringslivet. Endast en liten sänkning behövs för att ge en kraftig stimulans. Arbetslösheten och det stora slöseri med resurser denna orsakar skulle därmed minska betydligt. Under den rimliga förutsättningen att de arbetslösa kommer att göra nytta när de sätts i arbete kommer totalpro-

duktionen i landet att öka och därmed levnadsstandarden. Kostnaden för arbetslösa ersätts med skatteintäkter av produktiva vilket gör att statens ekonomi förbättras mer än lönerna minskas. Minskningen kan därför överkompenseras genom minskade skatter på kortare eller längre sikt.

Detta förefaller mig vara en betydligt mer borgerlig politik än den nuvarande politiken, som bygger på förhandlade löner på arbetsmarknaden samt hög statlig upplåning och höga skatter för transfereringar till arbetslösa.

En stark stimulans av näringslivet skulle också innebära att vissa sektorer av detta expanderade. Arbetskravet i dessa sektorer skulle styra utbildningsinsatserna. Eftersom det i dag nästan inte finns efterfrågan på några yrkeskategorier utbildas människor till yrken med arbetslöshet. Risken finns att en stor del av de mycket stora resurser som i dag läggs på utbildning går till spillo eftersom näringslivets framtida arbetskravsbehov inte kan förutses.

ERLING HELLENÄS

Marknadsanpassade löner ger fler jobb

□ De svenska lönerna är inte marknadsanpassade. Konsekvenserna av detta förvärras successivt. Jag menar att vi därför måste förändra lönebildningen i Sverige så att lönerna blir mer marknadsanpassade. De fördelningspolitiska funktioner arbetsmarknaden idag har bör åstadkommas med andra medel. Jag menar att mer marknadsanpassade löner ger en högre och jämnare sysselsättning och ett större välbefinnande att fördela och att anpassning till EG dessutom förenklas.

Lönerna på den svenska arbetsmarknaden bestäms i dag i hög grad i en förhandlingsprocess. Parternas möjligheter att via strejk eller lockout skada motparten samt deras möjligheter att via media få med sig den allmänna opinionen är starkt lönepåverkande faktorer. Detta gör att lönerna ofta avviker från den nivå där tillgång i huvudsak möter efterfrågan och arbetslösheten är låg.

Konsekvenserna av detta förvärras successivt allteftersom tullar och andra handelshinder minskar, transportkostnaderna minskar, data- och telekommunikationsmöjligheterna ökar, hindren för kapitalrörlighet minskar och hindren för arbetskraftsflyttning minskar.

För ett antal år sedan konstruerades och tillverkades en svensk bil nästan helt i Sverige. Nästan alla detaljer var svenska. Nu avgör lönsamhetskriterier hur konstruktion och till-

verkning av detaljer och bil skall fördelas över världen. Då kunde lönerna för alla inblandade i biltillverkning bestämmas i Sverige. Om bara genomsnittet av deras löner låg på rätt nivå så hade bilindustrin i Sverige lagom lönsamhet. Om lönenivån för en yrkeskategori ligger för högt i dag försvinner ofta deras arbeten utomlands.

För ett antal år sedan var möjligheterna att flytta kapital ur Sverige mer begränsade. Tullar och handelshinder gentemot fattigare länder gjorde även ofta investeringar i sådana olönsamma. Nu bestämmer lönsamhetskriterier var i världen arbetsskapande investeringar sker. Sverige konkurrerar med t ex Kina och länderna i forna Sovjetunionen om investeringar. Möjligheterna att upprätthålla en hög lönenivå i Sverige genom att tillföra ett överflöd av kapital har därmed minskat.

Vid ett troligt införande av EES-avtalet kommer arbetskraft att i så småningom öka utsträckning kunna röra sig mellan Sverige och utlandet. Stora löneskillnader kommer då att medföra arbetskraftsflyttningar.

Sammantaget gör detta att de svenska lönerna måste bli alltmer påverkade av de utländska och att möjligheterna att avvika från marknadsanpassade löner minskar. Jag menar att vi därför måste förändra lönebildningen i Sverige så att lönerna

blir mer marknadsanpassade. De funktioner av fördelningspolitik som i dag finns på arbetsmarknaden bör åstadkommas med andra medel.

Mer marknadsanpassade löner får också andra konsekvenser. Löneskillnader mellan yrken gör att människor med möjligheter att byta till ett mer lönsamt yrke gör det i högre utsträckning vid nedgång i efterfrågan för någon yrkeskategori. Människor med sämre möjligheter att byta yrke blir tvungna att acceptera en lägre lön. Detta är dock oftast bättre än att bli arbetslös. I dag blir ofta människor arbetslösa i onödan

genom att deras arbetsplats försvinner eftersom lönerna är för höga fastän alternativet att arbeta vidare till en lägre lön vore bättre än arbetslösheten. Ofta blir de människor arbetslösa som har svårast att byta yrke.

Enligt vissa ekonomiska teorier ger marknadsanpassade löner konstant full sysselsättning genom att ändrade löner ger förändringar i tillgång och efterfrågan så att dessa överensstämmer på ungefär samma sätt som vi är vana vid med t ex en vara som mjölk. Arbetslöshet uppstår då huvudsakligen genom att människor byter arbete eller omskolar sig. Om

marknadsanpassade löner ger betydligt högre genomsnittlig sysselsättningsnivå innebär detta att den svenska produktionen av varor och tjänster ökar. Detta ger ett högre välbefinnande att fördela. Fördelningspolitiken kan sedan användas för att åstadkomma en politiskt önskvärd fördelning. Om lönerna anpassar sig väl till lönerna i andra länder uppstår inte problem med arbetslöshet vid införande av fasta växelkurser eller gemensam valuta inom EG.

ERLING HELLENÄS

GP 6/10-93